

SABINE VAN DER HEIJDEN,
VINCENZA LA PORTA, JAN WOLSHEIMER
EN MARTINE VERSTEEG (EINDREDACTIE)

SAMEN JONG

A decorative graphic of green leaves and branches is positioned below the title 'JONG'. The leaves are in various shades of green and are arranged in a flowing, organic pattern that extends across the width of the page.

KERNWAARDEN VAN EEN KERK
MET ALLE GENERATIES

INHOUD

Inleiding	7
1 Samen Jong <i>Kernwaarden uit de praktijk van geloofsgemeenschappen</i>	13
2 Kernwaarde 1: Prioriteit geven aan jonge generaties <i>Keuzes die kansen creëren</i>	25
3 Kernwaarde 2: Jezus' boodschap serieus nemen <i>Een geloof dat verschil maakt voor je dagelijks leven</i>	45
4 Kernwaarde 3: Hart voor jongeren hebben <i>Vijftien is het nieuwe vijftwintig en vijftwintig het nieuwe vijftien</i>	63
5 Kernwaarde 4: Verantwoordelijkheid geven <i>Jongeren zijn leiders van vandaag</i>	81
6 Kernwaarde 5: Een warme gemeenschap vormen <i>Warm is het nieuwe cool</i>	103
7 Kernwaarde 6: Beste burens zijn <i>Geloof handen en voeten geven</i>	123
8 Een Samen Jong-gemeente worden in je eigen context <i>Werken aan verandering</i>	139
De mensen achter de ervaringsverhalen	151
Dankwoord	157

1. SAMEN JONG

Kernwaarden uit de praktijk van geloofsgemeenschappen

Dit boek is geschreven vanuit zowel pijn als passie: de pijn van kerken die vergrijzen, die meer begrafenissen dan doopdiensten hebben en die soms zelfs zo gekrompen zijn dat ze niet langer kunnen voortbestaan. De pijn en het verdriet van mensen die het gebouw waarin ze getrouwd zijn en waarin geliefden gedoopt zijn, moeten sluiten. De pijn en het verdriet van mensen die zien dat hun (klein) kinderen het geloof dat voor henzelf zoveel betekent, niet overnemen. Het verdriet dat er zo veel jonge mensen in ons land opgroeien zonder ooit kennis te maken met de zegenrijke en overvloedige liefde van God.

Dit boek bevat geen kant-en-klare recepten om jonge gezinnen naar je kerk te trekken; het wijst wel een richting waarin nieuw leven mogelijk is. Het is vooral geschreven vanuit passie; passie voor Jezus, die centraal staat in ons christelijk geloof en die niet loslaat wat Hij begon. Passie voor jonge mensen die hun weg zoeken in het leven en er vaak geen idee van hebben dat Jezus hun een weg wijst die leven geeft in overvloed (Johannes 14 vers 6). Passie voor de kerk, het lichaam van Jezus, in ons land. Een land waarin de gevolgen van secularisatie en kerkverlating merkbaar zijn. In dat land gunnen we iedere jongere een plek om samen met anderen, met vallen en opstaan, de weg van Jezus te ontdekken. Een plek waar zij samen met alle generaties namens Hem tot zegen zijn in wijk en wereld.

VERTROUWEN ALS GRONDHOUDING

Zowel pijn als passie kunnen een verandering in gang zetten. Verandering is nodig om de gemeenschap van christenen, die we kerk noemen, nieuwe wegen te laten vinden. Niet omdat de oude niet goed waren, maar omdat de context waarin we kerk zijn – de samenleving – verandert.

Tegelijk kan dat verlangen naar verandering ervoor zorgen dat je activistisch wordt en gemeenteopbouw gaat zien als iets maakbaars: ‘Als ik deze uitkomsten uit het onderzoek maar goed implementeer, dan komen er (weer) jongeren in onze kerk.’ De houding van gemeenteopbouw verschuift dan van vertrouwen naar verwachten. De verwachting dat *ons* handelen de kerk opbouwt. Terwijl we steeds weer moeten beseffen dat als de Heer het huis niet bouwt, ons zwoegen tevergeefs is (Psalm 127 vers 1). In waarderende gemeenteopbouw is er een grondhouding nodig van vertrouwen.¹ Vertrouwen dat het de Heer is die het huis bouwt, niet wij. Het vraagt om een houding waarin wij onszelf afhankelijk maken van God en ons ontvankelijk maken voor zijn Geest. Gebed is daarom onmisbaar wanneer je aan de slag gaat met Samen Jong. Gebed is steeds weer nodig om onze verlangens voor de gemeenschap te laten toetsen door Gods verlangens. Om onze verwachtingen opzij te schuiven en ons vertrouwen op Hem te stellen. Dit maakt gemeenteopbouw ontspannen en tegelijk een groot avontuur.

Vanuit die grondhouding van vertrouwen kijken we vervolgens door de ogen van jonge mensen naar het waardevolle dat Hij in de gemeente heeft gelegd. Dat helpt ons om richting te geven: welke kant gaan we op? En *hoe* doen we dat?

In Samen Jong beschrijven we zes kernwaarden die kenmerkend zijn voor kerken waarin jongeren zich thuis voelen. Het zijn waarden die niet alleen goed blijken te zijn voor jongeren, maar

1 Hendriks, *Goede wijn* (2013), p. 45.

ook voor alle andere generaties. Het zijn waarden die horen bij het DNA van de geloofsgemeenschap om Jezus heen.

KERNWAARDEN DIE RICHTING WIJZEN

De zes kernwaarden in Samen Jong zijn gebaseerd op grondig onderzoek in de VS (zie kader) en beschreven met oog op de situatie in Nederland. Het zijn geen methodes of werkvormen die gebonden zijn aan de Amerikaanse context, maar onderliggende waarden die je in je eigen situatie kunt uitleven. Een aantal kerken in Nederland is daar al mee bezig, een paar van hun verhalen vind je terug in dit boek. Ervaren jeugdwerkers en gemeenteopbouwwerkers hebben meegelezen en met hun feedback bijgedragen aan de toepasbaarheid van Samen Jong in Nederland.

Het Amerikaanse onderzoek *Growing Young*

Samen Jong is gebaseerd op *Growing Young. Six essential strategies to help young people discover and love your church.*²

Growing Young is het resultaat van een groot Amerikaans onderzoek onder kerken die óf veel jonge leden hebben én/ óf groeien in zowel geestelijk en missionair opzicht als in aantal. De doelgroep van het onderzoek waren jongeren van 15 tot 29 jaar.

De onderzoekers³ zijn op zoek gegaan naar dit soort kerken, zowel protestants, rooms-katholiek als Grieks-orthodox in de hele VS, in steden en dorpen en van allerlei soorten etnische achtergronden. Na een grondig literatuuronderzoek volgde een uitgebreide enquête die werd ingevuld

2 Kara Powell, Jake Mulder en Brad Griffin, Grand Rapids (2016).

3 De onderzoekers zijn verbonden aan Fuller Seminary, waar eerder een groot onderzoek (*Soul Searching*) werd gedaan naar het geloof van tieners van 13-17 jaar.

door voorgangers en jeugdwerkers van 259 kerken. In de 41 meest interessante kerken werden telefonische interviews afgenomen met in totaal 535 mensen: jongeren, ouders, predikanten, kerkelijk werkers en vrijwilligers. Daarna bezochten onderzoekers twaalf gemeenten om te observeren en nog meer gesprekken te voeren. Gedurende al deze fasen werden vele deskundigen geraadpleegd. Het is een waarderend onderzoek: er is gezocht naar wat kenmerkende 'werkzame principes' zijn in deze kerken. Hieruit kwamen de zes kernwaarden naar voren.

Met zo'n 10.000 uur aan onderzoek in vier jaar tijd leverden Kara Powell en haar team zeer gedegen werk, dat resulteerde in een bijzonder leesbaar en inspirerend boek met onderzoeksresultaten, verhalen en concrete adviezen.

Voordat we verder ingaan op de zes kernwaarden: stop even met lezen en noteer jouw gedachten. Wat maakt volgens jou een kerk aantrekkelijk voor jonge mensen?

Wat het onderzoek *Growing Young* zichtbaar maakt, zijn de onderliggende waarden. Jongeren signaleren of die onderliggende waarden overeenstemmen met de cultuur die wordt uitgeleefd in de geloofsgemeenschap. Dit blijkt ook uit wat volgens het onderzoek geen doorslaggevende redenen zijn voor jongeren om zich aan te sluiten bij een gemeente of parochie.

Wat **niet** doorslaggevend blijkt te zijn (en wat je misschien wel opschreef):

1. Grootte: een grote of juist kleine gemeente.
2. Omgeving: een gemeente in een nieuwbouwwijk of juist in een oude stad of een dorp.

3. Levensloop: een kerk die vrij recent ontstaan is en dus niet heel traditioneel is, of juist een langer bestaande geloofsgemeenschap.
4. Denominatie: een evangelische, of juist orthodoxe of vrijzinnige identiteit.
5. Werkers: een 'hippe' predikant en/of een 'coole' jeugdwerker.
6. Gebouw: een groot, modern kerkgebouw.
7. Financiën: veel geld, onder andere om jeugdwerker(s) en andere werkers aan te stellen.
8. Hippe kerkdiensten: met een band in plaats van een orgel, filmpjes en andere eigentijdse vormen.
9. Theologie: een 'light' versie van de theologische boodschap, zodat die niet te zwaar overkomt.
10. Jeugdwerk: een geweldig jeugdprogramma waarin de jongeren vooral veel plezier hebben.

Chiel: 'Startend als jeugdpredikant ontdekte ik dat mensen toch denken dat je de zondagse diensten gaat verhippen om meer jongeren te bereiken. Growing Young onderstreepte voor mij nog een keer dat het daar dus niet om gaat. Eigenlijk is het een vormfout dat wij de zes kernwaarden eerst en alleen in het jeugdwerk onder de aandacht brachten. Het is tenslotte gemeentebouwwerk!'

*Wat **wel** doorslaggevend blijkt te zijn*

De factoren hierboven hebben zeker wel invloed, maar ze blijken niet *doorslaggevend* te zijn voor jonge mensen om wel of niet aan te haken bij een geloofsgemeenschap.

Wat is dan *wél* echt belangrijk? Geen *vormen*, maar een bepaalde *cultuur*. Cultuur is het geheel aan normen, waarden, regels en tradities die bij een groep, zoals een lokale geloofsgemeenschap, horen. Elke gemeenschap heeft zijn eigen cultuur en tradities.

In de zeer diverse kerken die zijn onderzocht, bleek een aantal waarden gemeenschappelijk te zijn. De cultuur waartoe jongeren zich aangetrokken voelen in een kerk, wordt gekenmerkt door de volgende zes kernwaarden:

Kernwaarden

1. Prioriteit geven aan jonge generaties.

2. Jezus' boodschap serieus nemen.

3. Hart voor jongeren hebben.

4. Verantwoordelijkheid geven.

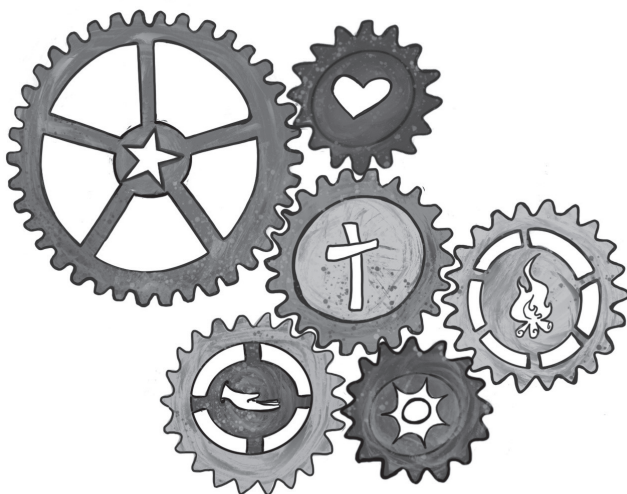

5. Een warme gemeenschap vormen.

6. Beste burens zijn.

De waarden hangen met elkaar samen. Het is als een raderwerk van een machine, je kunt er niet een wielje tussenuit halen. De verschillende raderen zetten elkaar in beweging en vormen één geheel. Het middelste raderwiel is een gemeenschap waarin Jezus' boodschap centraal staat. Het gaat om de navolging van Jezus Christus, om het samen met Hem op weg zijn. Het leven, de dood en de opstanding van Jezus onderscheiden kerken van andere groepen en organisaties.

Zoals we eerder aangaven, voelen jongeren haarfijn aan dat het in de kerk niet gaat om uiterlijke vormen. We zien dat de kernwaarden die de jongeren benoemen, waarden zijn die bij het DNA horen van een gemeenschap om Jezus heen. Het zijn kernwaarden die Jezus voorleefde. Daarom staan er in dit boek ook bijbelse reflecties.

Bij een van de eerste presentaties die ik (Sabine van der Heijden) hield over deze waarden, zei een oudere dame: 'Een warme gemeenschap en een relevante kerk, een kerk waarin we gezien en geliefd worden, dat willen wij ouderen toch ook!' En zo is het. Hoewel we dus veel schrijven over jonge mensen, gelden de meeste waarden uit dit boek voor alle generaties.

Het zijn dus geen verbeterpunten om meer jongeren te trekken. Nee, het zijn kernwaarden die al in het DNA van de gemeente zitten, maar die we intentioneel zichtbaarder willen maken voor zowel jong als oud.

Is de preek dan niet belangrijk?

Je zou denken dat de kwaliteit van preken een van de belangrijkste factoren is in de aantrekkingskracht van een gemeente op jongeren. De kerkdienst wordt immers gezien als de belangrijkste kerkelijke activiteit en binnen de dienst wordt de preek als het belangrijkste ervaren. Toch geven jongeren aan dat andere factoren, zoals persoonlijke relaties, een warme gemeenschap en kleine groepen, belangrijker zijn. Is de preek dan onbelangrijk? Dat ook weer niet; in de onderzochte kerken blijkt de kwaliteit van de preken, volgens de jongeren, goed tot uitstekend te zijn. Het roept wel de vraag op of predikanten niet beter meer tijd kunnen investeren in gesprekken met jongeren dan in hun studieboeken.

Lisette: ‘Eigenlijk ben ik er persoonlijk een voorbeeld van dat de kernwaarden van Growing Young werken. Dat ik ben blijven geloven en dat ik geworden ben wie ik nu ben, heeft er alles mee te maken dat ik mocht meedoen in de kerk waarin ik opgroeide. Als 26-jarige werd ik in de kerkenraad gevraagd als jeugdouderling. Ik mag dus iets vinden van ons kerk-zijn, ik ben ook verantwoordelijk, er is ruimte voor mij! Zo ontdekte ik de kracht van geloven. Toen ik solliciteerde als jeugdwerker, las ik *Growing Young*, en daarin vond ik veel herkenning. Ook in de vergrijzende kerken waar ik nu werk, is het van belang om de kernwaarden te omarmen. Misschien zie je geen kinderen op zondagmorgen, maar laat zien dat je ze wel verwacht: zorg er bijvoorbeeld voor dat er kinderoppas is of lever – zoals wij in

coronatiejden deden – een knutselpakket bij gezinnen thuis af. Zorg dat er een warme gemeenschap is, leer omdenken, schakel jongeren in en neem ze net zo serieus als ouderen.’

Met jonge generaties bedoelen we kinderen, tieners, jongeren, jongvolwassenen en hun ouders, een groot deel van de gemeente dus. In het Growing Young-onderzoek ontdekte men dat als er meer jonge mensen en gezinnen in een gemeente komen, die gemeente ook op andere gebieden groeit: er komen meer vrijwilligers, er zijn meer mensen die financieel bijdragen en er is meer levendigheid en energie. Bovendien willen jongeren en gezinnen graag bij een kerk horen waar andere jongeren en gezinnen zijn en waar echt aandacht voor hen is. Een kerk waar veel gezinnen komen, trekt dus ook andere gezinnen aan. En niet alleen andere gezinnen, maar ook ouderen die houden van de levendigheid van jongeren. Tegelijkertijd deden er kerken aan het onderzoek mee die behoorlijk vergrijsd waren, maar die door bewust ruimte te maken voor jongeren en gezinnen toch in staat waren deze groep aan te trekken.

Jan-Peter: ‘In de kerk in Boskoop zijn we een klankbordgroep gestart om in de gaten te houden of we de kernwaarden van Growing Young blijvend terugzien. De eerste aanmelding voor de groep kwam van een mevrouw van 76! Zij was degene die op basis van een kerkbladartikel over Growing Young had gereageerd met een mail: ‘Wij als ouderen doen er ook toe!’ Toen we een gesprek hadden over het artikel bleek ze de crux heel goed te snappen: we zijn als generaties van betekenis voor elkaar. Haar mening sluit naadloos aan bij het denken van *Growing Young*. Naast artikelen over de kernwaarden in het kerkblad maakten we een podcastserie. Mensen vinden het mooi, nu laten we de kleine voorbeelden zien.’

IN NEDERLAND...

Het Growing Young-onderzoek werd opgepikt door verschillende jeugdwerkorganisaties in Nederland. Zij herkenden de werkzame principes in hun eigen praktijk. Ze hielden er lezingen over en inspireerden daarmee verschillende kerken om ermee aan de slag te gaan. Uit onderzoek in opdracht van Kerkpunt bleek dat ook Nederlandse kerken de richtingwijzers herkennen.⁴ De resultaten sluiten eveneens aan bij die van het onderzoek naar groeiende stadskerken door Niels de Jong, die vijf statements formuleert: 1. Het moet wel ergens over gaan (Jezus' boodschap serieus nemen), 2. Er moet wel ruimte zijn (hart voor jonge mensen hebben en prioriteit geven aan jonge generaties), 3. Er moet wel een plek voor me zijn (verantwoordelijkheid geven), 4. De sfeer moet goed zijn (een warme gemeenschap vormen), 5. Er moet wel wat gedaan worden (beste burens zijn).⁵

In 2021 vormde MissieNederland in samenwerking met de CHE en Youth for Christ een leergemeenschap met zes jongerenwerkers die Growing Young in hun eigen praktijk proberen te implementeren. Een aantal van hun verhalen staan in dit boek, aangevuld met verhalen van andere Nederlandse kerken.

Carolien: 'Met de jongerenwerkers in ons bisdom hebben we een poosje geleden een training gehad over Growing Young. De kernwaarden die voorbijkwamen, vond ik zinvol. Zelf had ik ze ook eigenlijk al wel bedacht. Maar het is hier best een ver-van-ons-bed-show. Stap één binnen onze parochies is dat mensen gaan openstaan voor jongeren en zich dan willen gaan inleven. Veel oudere mensen lijken alles graag zo te houden als het was. We hebben nog een weg te gaan!'

⁴ Jasper van Opijnen, onderzoek *Growing Young. Als kerk de eeuwige jeugd hebben*, Zwolle (2020).

⁵ Niels de Jong, *Young Urban Protestants* (2011), een onderzoek naar 20-35-jarigen in een aantal stadskerken binnen de Protestantse Kerk in Nederland, i.s.m. IZB.

AAN DE SLAG IN JE EIGEN CONTEXT

Elk hoofdstuk eindigt met ideeën om aan de slag te gaan in je eigen context.

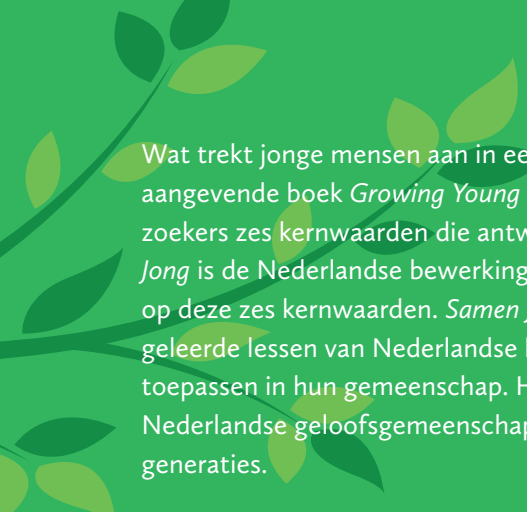
Als je de inhoud van de hoofdstukken en de ideeën voor de praktijk met elkaar bespreekt, denk er dan over na:

- Op welke manier is een kernwaarde nu al zichtbaar in je geloofsgemeenschap?
- Hoe kun je die versterken, vergroten of uitbouwen?
- Welke van de genoemde ideeën kunnen iets toevoegen in jouw gemeente?
- Welke van deze ideeën kunnen jullie op korte termijn uitvoeren en van welke is het beter ze te bewaren voor later?
- Wie kan het beste iets met dit idee doen (predikant, jeugdwerker, kerkenraad, gemeenteleden, jongeren zelf)?

Vragen om over na te denken voor jezelf en mogelijk samen met anderen:

- Waarom lees je dit boek? Welke drijfveren of verlangens herken je bij jezelf? Hoe spelen verwachting of vertrouwen daarin een rol? Welke plek heeft gebed hierin?
- Welke ontwikkeling zie je in je gemeente als het gaat om jongeren en het samen gemeente-zijn vanuit deze kernwaarden?
- Welke pijn en welke passie voor je kerk of parochie in het algemeen en jonge generaties in het bijzonder ervaar je bij jezelf?
- Als je een eerste inschatting maakt van je geloofsgemeenschap op de zes kernwaarden: welk cijfer van 1 tot 10 geef je dan aan de mate waarin ze kenmerkend zijn voor je gemeente of parochie?
- Met wie zou je hierover in je kerk willen praten (denk aan jongeren, ouders, jeugdraad, predikant, kerkenraad, etc.)?
- Maak een groepje om samen dit boek te lezen en te bespreken wat jullie ermee willen doen. Zie daarvoor ook hoofdstuk 8, over het werken met Samen Jong in je eigen context.

Wat trekt jonge mensen aan in een geloofsgemeenschap? In het toonaangevende boek *Growing Young* onderscheiden Amerikaanse onderzoekers zes kernwaarden die antwoord geven op deze vraag. *Samen Jong* is de Nederlandse bewerking van dit boek met een toelichting op deze zes kernwaarden. *Samen Jong* deelt praktijkvoorbeelden en geleerde lessen van Nederlandse kerken die de kernwaarden willen toepassen in hun gemeenschap. Het doel van de auteurs is om de Nederlandse geloofsgemeenschappen te helpen kerk te zijn met alle generaties.

Sabine van der Heijden is docent en studentcoach aan de Christelijke Hogeschool Ede. Vincenza La Porta is directeur Kerkelijk Bureau van de Protestantse Kerk Amsterdam. Jan Wolsheimer is directeur van MissieNederland. Martine Versteeg (eindredactie) is relatiemanager Kerk & Jeugd bij MissieNederland.

‘Een essentieel boek voor iedereen die wil bijdragen aan de kerk van morgen. Jong én oud kunnen leren van deze zes essentiële kernwaarden die zich in theorie en praktijk bewezen hebben.’

– *Tabitha van Krimpen, Jonge Theoloog des Vaderlands*

Kernwaarde 1: Prioriteit geven aan jonge generaties

Kernwaarde 2: Jezus’ boodschap serieus nemen

Kernwaarde 3: Hart voor jongeren hebben

Kernwaarde 4: Verantwoordelijkheid geven

Kernwaarde 5: Een warme gemeenschap vormen

Kernwaarde 6: Beste burens zijn

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

www.samenjong.nu